

Ksenija Maricki Gađanski

UVOD

Za stotinak godina, koliko deli K. Kavafija, najstarijeg autora u ovoj panoramskoj slici grčke književnosti od najmlađeg, D. Kurtovika, promenio se ceo svet, do neprepoznatljivosti. Oba svetska rata u 20. veku, revolucije, trijumf i suton socijalizma, raspadi mnogih država, nove države, tehnologije i ideologije, književni stilovi i škole, zamah i klonuće postmodernizma, sve je to nekako stalo u dvadeseti vek. Dvadeset jedan autor koje predajemo *Poljima* možda predstavljaju hronološku lestvicu kroz te promene, koje se, opet, u književnosti i ne vide tako očigledno. Nastojeći da naši čitaoci upoznaju neka književna imena draga u Grčkoj, a kod nas manje poznata, njima smo dali više prostora. Delimično su zastupljeni prevodi mojih mlađih kolega za jednu balkansku antologiju, delimično po izboru mom i Ivana Gađanskog, a treću celinu čini rukovet tekstova koje sam zajedno s autorima u toku jedne balkanske književne radionice organizovane u gradu Aleksandrupoli izabrala i prevela za nekoliko žarkih dana i prevrelih noći u severnoj Grčkoj. To su Kiki Dimula, koja je s naročitom pažnjom slušala kako joj stihovi zvuče na srpskom, Spiro Plaskoviti, koji je u međuvremenu napustio ovaj svet, i Tanasi Valтино, čiji je čudesni prozni dar za mene bio otkriće, kao i njegovo neopisivo zadovoljstvo da se za njega i njegovu književnost čuje u Srbiji.

Ovo je mali omaž našem prijateljstvu.

ITAKA

Kada se spremiš prema Itaci da pođeš,
treba da zaželiš da putovanje bude dugo,
pustolovina puno, puno saznanja.

Lestrigonaca, zatim Kiklopa,
razljućenog se Posejdona ne boj,
na takve nikad nećeš naići
dokle god ti je misao otmena, dokle god se fina
osećanja dotiču tvoga duha, tvoga tela.

Lestrigonce, zatim Kiklope,
Posejdona divljeg nećeš sresti
ukoliko ih u svojoj duši ne skrivaš
i ukoliko ih tvoja duša ne stavi pred tebe.

Treba da zaželiš da putovanje bude dugo.
I mnogo letnjih jutara da bude
kada ćeš – s kojom li radosti, sa zahvalnošću! –
ući u luke, prvi put viđene,
da zastaneš pred trgovinama feničkim
i da se snabdeš prekrasnim stvarima:
sedefom i koralom, čilibarom, slonovačom,
i teškim mirisima svake vrste,
koliko god više možeš raskošnih teških mirisa;
u egipatske gradove mnoge da pođeš,
da učiš i da učiš od mudraca.

A na umu uvek da ti Itaka bude.
Da tamo stigneš, predodređeno je tebi.
Ali uopšte nemoj da ubrzavaš putovanje.

Bolje neka godine mnoge traju
i na ostrvo da već kao starac stigneš,
obogaćen onim što si uz put stekao,
ne očekujući da ti Itaka pruži bogatstvo.

Itaka ti je dala divno putovanje.
Da nema nje, ne bi ni pošao na put.
Ali nema ništa više da ti da.

I ako je nađeš siromašnu, Itaka te nije prevarila.
Tako si mudar postao, s tolikim iskustvom,
pa ćeš razumeti već šta to Itake znače.

(Preveli Ksenija Maricki Gadanski i Ivan Gadanski)

Niko Kazancaki (1883-1957)

... Mnogo sam sati gledao sveti predeo u Olimpiji. Plemenitost, mirna koncentracija, nasmejana dolina s dobrodošlicom usred niskih spokojnih brda, zaštićena od divljeg severca, od oštrog juga, otvorena jedino prema zapadu i moru, odakle stiže, dolazeći uz reku Alfej, sveži morski povetarac. Nema predela u Grčkoj koji tako slatko i strpljivo podstiče na mir i pomirenje. Nepogrešivim okom su stari izabrali da se okupljaju ovde, svake četiri godine, sva helenska zbratimljena plemena; i izabravši ovo mesto, ispunili su ga idejom i povećali mu spokoj i njegovu pomirljivu sugestiju.

Zavisti, neprijateljstva, građanski ratovi cepali su Grčku, demokratije, aristokratije, tiranije međusobno su se uništavale, zatvoreni prolazi, izolovana ostrva, napušteni žalovi, mali nezavisni gradovi stvorili su jedinstveni organizam s puno vođa, pun međusobne mržnje, i strasti su ključale u svim grudima. A odjednom, svake četiri godine, u leto, ovenčani glasnici, *spondofori*, kretali su se iz ove svete doline, išli do granica helenskog sveta, objavljivali svetu poruku Igara, primirje, pozivajući prijatelje i neprijatelje u Olimpiju na Igre. Sa celog Peloponeza i iz kopnene Grčke, iz Makedonije, Tesalije, Epira i Trakije, s obala Crnog Mora, Male Azije, Egipta, Kirene, iz Velike Grčke i sa Sicilije, žurili su atlete i hodočasnici u svehelensku svetu dolinu igre. Robovima nije bio dozvoljen pristup, ni zločincima, ni barbarima, niti ženama. Jedino slobodnim Grcima.

Nijedan narod nije osmislio toliko savršenu tajnu i vidljivu vrednost igre. Kad život uspe svakodnevnom borbom da pobedi okolne neprijatelje – prirodne sile i zveri, glad, žeđ, bolest – desi se ponekad da mu preostane još snage. Ovu snagu traži da raspe u igri. Civilizacija počinje od trenutka kada počne igra. Dok se život bori da se održi, da se zaštiti od svojih neprijatelja, da opstane na kori zemlje, civilizacije ne nastaje. Rađa se od trenutka kad život zadovolji svoje prve potrebe i počne da se raduje kratkom predahu.

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

Angelo Sikeljano (1884-1951)

ZATO ŠTO SAM ZEMLJU PEVO

Zato što sam zemlju pevo i verovo iz dubine
i u bekstvu stero nisam tajnovita krila svoja,
nego sam se umom celim uvrežio u tišine,
gle kako mi, kad ožednim, vrelo staro opet šine,
živodajno vrelo ono, vrelo igre, radost moja...

Zato što se brino nisam ni za ono kad ni kako,
već sam miso svoju gnjuro u celinu svih vremena,
ko da svrhu neizmernu skrivalo je vreme svako,
gle kako mi, sred južine i sred bure i svih mena,
u mom duhu, kao vočka, sja oblutak jednog trenu,
dok s nebesa dažd se roni da u meni plod bi tako!...

Zato što ne rekoh: "tu se život rađa, tamo vene..."
već "ako je dan kišovit, on tim veći sjaj zaziva...
od trusova i temelj se za još dublje hvata stene,
i zemljino bilo živo, što sazda je, tama skriva..."
gle kako se sve prolazno u nestalne topi sene,
gle kako mi i Smrt sama ko rođena sestra biva!...

(Preveo Darko Todorović)

Strati Mirivili (1890-1969)

... Ko nije doživeo one prve-prvcate dane proleća, koji su jedna nezamisliva skala nijansi i preobražaja, taj nije u prilici da razume zatim ni njegove vesele sadržaje u svem njihovom obimu i punoći. A Pelion je jedno od povlašćenih lica Helade, gde čovek može da uživa u emociji i drhtaju tog nemirnog, prenatalnog, prepubertetskog godišnjeg doba. Od bezbrojnih voćki koje krase ovu planinu sve do njenih priobalnih obronaka samo sam tri zatekao u cvetu. Bademe, kajsije i šljive. Prve, ružičaste. Druge, zatrpane crvenkastim pupoljcima. Poslednje, snežnobele. To je ona devičanska prethodnica proleća što rascvetalim metlama mete snegove da bi stupila Krasotica.

Docnije će vatra zahvatiti breskve i, pre nego što poteraju mlado lišće, u njihovom tamnom granju razbokoriće se ružičasti plamenovi. Pa onda trešnje, višnje. Ali ko nije video pelionske jabuke u punom cvetu, taj ne može reći da je pogledao u lice proleću u svoj njegovoj devičanskoj nežnosti. Donja Lehonja, pružajući se među svojim baštama, iščekuje april da bi bezbrojnim divljim ružama ovenčala plotove i leje na poljima. Sva sila ruža izbacuje tada svoje cvetove, podrhtava na vitkim girlandama, visi u rumenim evenkama s biljnih lukova i apsida, grli stenje, lepo, modro i zelenkasto i suro stenje Peliona, što podseća na ružama ovenčane glave Silena i Egipanova.

Na visovima su šume bukve i divljeg kestena. Neprohodni čestari, šumski gustiši, gde krošnje šapuću ljubavna dozivanja, a nevidljive vode pevuše među glatkim kamenjem svoju većitu rapsodiju. Ovde te mit prati u stopu. Tu je špilja u kojoj je živeo kentaur Hiron, Ahilejev učitelj. U ovim je šumama Pelej vijao i ugrabio Tetidu belih gležnjeva, kćer morskog boga Nereja, najlepšu od pedeset sestara Nereida, koje još žive u legendama našeg naroda pod imenom Neraida-vila. Mnogo je namučila Peleja ova koketa jer se, da bi mu umakla, pretvorila u plamen, zatim u lava, pa u zmiju, u vodu, čak i u foku. A kad ju je iznurio, Pelej ju je ugrabio u ovim čestarima, i svi su bogovi sišli i provešeli se na svadbi smrtnika i vilinske boginje. Iz ove ljubavi rodio se najlepši delija među Helenima, Ahilej.

Od ovog drveća Argonauti su nasekli grede i sagradili onu čarobnu gusarsku lađu Argo.

Neraide nikad nisu napustile Pelion. Tamo, u Donjoj Lehonji, dočekale su me tri od pedeset Nerejevih kćeri. Iskrsele su na jednom majuru, sve u narandžastom, a zlatni plodovi drveća drhtali su na njihovoj bujnoj kosi. U nedrima su im podrhtavali i drugi, još sočniji. Bile su sve jedna lepša od druge, ali je jedna imala najmilozvučnije, najčarobnije ime. I najsvetlije oči. Fruta! Samo je na Pelionu ime Afrodita moglo da doživi takav preobražaj. ...

(Preveo Darko Todorović)

Jorgo Seferi (1900-1971)

ARGONAUTI

A duša
ako hoće sebe da upozna,
u dušu ona
treba da gleda:
stranca i neprijatelja spazismo u ogledalu.

Bili su drugovi dobri momci, nisu gundali
ni zbog napora ni zbog žeđi ni zbog zime
držali su se poput stabla, poput talasa
koji prigrlje vetar i kišu
prigrlje noć i sunce
ne menjajući se usred promene.
Dobri su bili momci, po cele dane
uz veslo, znojni, spuštenu pogleda
disali su složno
a krv im je bojila poslušnu kožu.
Ponekad bi zapevali, spuštenu pogleda
dok smo prolazili kraj pustog ostrva s indijskim smokvama
prema zapadu, s one strane rta pasa
koji laju.

Ako hoće sebe da upozna, rekoše
treba u dušu da gleda, rekoše
i vesla su udarala po zlatu pučine
u suton.
Prošli smo mnoge rtove mnoga ostrva more
koje vodi u drugo more, galebe i tuljane.

Nesrećne su žene ponekad s vriskom
oplakivale svoju izgublenu decu
a druge su u besu tražile Aleksandra Velikog
i slavu utonulu u dubinu Azije.
Usidrili smo se kraj žala punog noćnih mirisa
sa ptičjom pesmom, s vodom što je ostavljala na rukama
uspomenu na veliku sreću.
Ali se putovanja nisu završila.
Duše su im se sjedinile s veslima i žljebovima
s dostojanstvenim izgledom pramca

sa brazdom iza krme
sa vodom koja im je razbijala lik.
Drugovi poumiraše redom
Spuštena pogleda. Vesla im
Označavaju mesto gde spavaju na žalu.

Njih se i ne seća niko. Pravda.

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

Andrea Embiriko (1901-1975)

AFRODITA

Te večeri posmatrao sam zvezde i sazvežđa. Ali, u mom duhu bio je dan. U njegovoj svetlosti posmatrala si me Ti, ljubljena, ružičasta i nežno odevena, i s vremena na vreme sanjara si uvećavajući u meni živu bujicu svetlosti.

Pa ipak, napolju je bila noć. Ali kakva noć? Noć puna čudesa, noć posuta čarolijom.

Ja sam posmatrao zvezde i sazvežđa, ali sam u isti mah gledao Tebe. Eno ga Strelac, govorio sam, eno ga Jarac, Sirijus, Orion. Ali sam, istovremeno, gledao Tebe.

Ljubljena, ružičasta i nežno odevena, stajala si u meni, u izobilnoj bujici svetlosti, i dizala si glavu čas desno, čas levo, sa Orionom, ili sa Sirijusom u kosi, sa Strelcem u srcu.

Ja sam posmatrao zvezde i sazvežđa. Eno ga Strelac, govorio sam, Jarac, Sirijus, Orion, ali sam u isti mah gledao Tebe.

Ljubljena, ružičasta i nežno odevena, sedela si na jednoj stolici u mom srcu, u neopisivoj bujici svetlosti, sa svojom senkom, čas desno, čas levo, i ostajala si nepomična, jednostavna, mila, prekrasna, i sedela si na svojoj stolici tako da mi je dolazilo da te položim na svoja kolena, da jednu ruku stavim na tvoje grudi, a drugu pod tvoju haljinu, među noge.

I govorio sam i ponavljao: Eno ga Strelac, eno ga Jarac, Sirijus, Orion, i gledao sam uvek, i sazvežđa i Tebe.

Ali ovaj put ležala si – sasvim opružena – i tvoju kosu pomicao je vetar. Moja ruka te je doticala. Tvoje oči su mi govorile. I ja sam govorio i ponavljao strasno: Eno ga Strelac, eno ga Jarac, Sirijus, Orion, ali sad sam već gledao samo Tebe.

Tada se dogodilo jedno veliko čudo. Sve zvezde zgasle u jedan mah, i ostala si samo Ti na nebu sa mnom, u jednom danu bez noći, meni uz bok. Posmatrao sam te ushićeno i govorio i ponavljao tvoje ime.

A Ti?

Ti, mila i Mnogoradosna, u svojoj si ruci držala moje srce.

(Preveo Darko Todorović)

Jani Rico (1909-1990)

GROBOVI NAŠIH PREDAKA

Trebalo je da čuvamo naše pokojnike i njihovu snagu, da ih nekad naši protivnici ne iskopaju i odnesu. A, onda, bez njihove zaštite, bićemo u dvostrukoj opasnosti. Kako bismo živeli bez kuća, bez nameštaja, bez naše senke, a pre svega, bez grobova naših predaka, ratnika i mudraca? Setimo se kako su Spartanci ukrali Orestove kosti iz Tegeje. Trebalo bi da naši neprijatelji nikad ne saznaju gde su sahranjeni. Ipak kako bismo ikad mogli da znamo ko su nam neprijatelji i kada će i odakle da se pojave? Ne, dakle, veličanstveni spomenici, ne sjajni ukrasi – to privlači pažnju i zavist. Našim pokojnicima to nije potrebno, – zadovoljni malim, ozbiljni i čutljivi sada su ravnodušni prema medovini, anatemama, zaludnoj slavi. Bolje običan kamen i saksija s geranijama, tajni beleg, ili uopšte ništa. Bezbednije je da ih čuvamo u sebi, ako možemo, i još bolje da ni mi ne znamo gde leže. Kako se događaju stvari u naše vreme – ko zna – može biti da ih mi sami otkopamo, da ih zgazimo jednog dana.

(Prevela Ksenija Maricki Gađanski)

ELENI

Prva kap kiše ubila je leto
Natopile se reči koje su rađale svetlost zvezda
Sve one reči kojima si Ti bila jedini cilj!
Gde sada da raširimo ruke kad vreme ne računa više na nas
Gde sada da spustimo oči kad su daleki horizonti potonuli u
oblake
Sada kad su se tvoji kapci sklopili nad našim predelima
A mi smo – kao da nas je prožela magla –
Sami samcati okruženi tvojim mrtvim slikama.

Sa čelom na prozorskom staklu bdimo nad novim bolom
Smrt nas ne može savladati dok ti postojiš
Dok na nekom drugom mestu vetar može da te celu drži u životu
Može da te odene izbliza kao naša nada izdaleka
Dok na nekom drugom mestu postoji
Sasvim zeleno polje iza tvog osmeha sve do sunca
Koje mu u poverenju kazuje da ćemo se ponovo sresti
Ne nećemo se suočiti sa smrću
Nego sa ovom sitnom kapi jesenje kiše
S nekim mutnim osećanjem
S mirisom vlažne zemlje u našim dušama koje se stalno udaljavaju

A ako tvoja ruka nije u našoj ruci
I ako nema naše krvi u venama tvojih snova
Ni svetlosti na neoskrnavljenom nebu
Ni nevidljive muzike u nama o! tužna
Prolaznice kroza sve ono što nas još uvek drži na svetu
Onda je to vlažni vetar čas jeseni rastanak
Gorko naslanjanje lakta na sećanje
Koje se javlja kada noć hoće da nas rastavi sa svetlošću
Iza četvrtastog prozora koji gleda na tugu
Koji ne vidi ništa
Jer je već postala nevidljiva muzika plamen na ognjištu
otkucaj velikog zidnog sata
Jer je već postala
Pesma stih uz drugi stih sazvučje kiše suza i reči
Reči ne kao druge već onih kojima si samo Ti bila jedini cilj!

(Preveli Ksenija Maricki Gadanski i Ivan Gadanski)

PASIJE

2.

Jezik mi dadoše grčki;
 sirotinjsku kolibu na Homerovim obalama.
 Jedina mi briga moj jezik na Homerovim obalama.
 Tamo deverike i grgeči
 vetrom bičevani glagoli
 zelene struje sred plavih
 sve sam video da mi se penju u utrobi
 sunderi, meduze
 s prvim rečima Sirena
 ružičaste školjke s prvim crnim drhtajem.
 Jedna mi briga moj jezik s prvim crnim drhtajem.
 Tamo narovi, dunje
 garavi bogovi, ujaci i bratići
 prazneći ulje u ogromne čupove;
 i dah ove iz gudura mirišući
 vrba i mastika
 metlica i đumbir
 s prvim pištanjem štiglica
 slatke psalmodije sa prvim Slava Ti.
 Jedina mi briga moj jezik sa prvim Slava Ti!
 Tamo lovor i palmine grane
 kadionica i tamjan
 mačeve blagosiljajući i kremenjače.
 Na tlu prekrivenom maramama vinograda
 mirisa roštilja, kucanje uskršnjih jaja
 i Hristos Vaskrese
 sa prvim hicima Grka.
 Tajne ljubavi s prvim rečima Himne.
 Jedina mi briga moj jezik, s prvim rečima Himne.

(Prevela Ksenija Maricki Gađanski)

Nikifor Vretak (1912-1991)

TESTO

Mesim testo govora, trudim se
da slučajno ne prođe neka reč
koja nije postala duša; jer će ta reč
biti kao rana u divnoj pesmi
tada. Hoću da moj glas bude
istina kao krv ili sok
koji gura dižući se ispod
kore cvetove na drvetu.
Da bude prozirna građevina, gde
će se razaznavati život,
brda, stalno promenljive boje, prizor makrokozma
sa zvezdanim skalama: cela
ta poezija, koja opet postaje
poezija u poeziji.

(Prevela Ksenija Maricki Gađanski)

Spiro Plaskoviti (1917-2001)

GOLO DRVO

Celog onog dana nije prestajao jutarnji severozapadni vetar. Oko podneva je toliko ojačao da je čovek teško mogao da hoda ne naslanjajući se na zidove kuća, a odeća se lepila za telo kao flaster. Ali oko zalaska sunca vetar je izgubio snagu. Voda se smirila a onda su opet počeli široki ravni talasi istog izgleda, jedan za drugim, bez prekida ili penne.

Bilo je divno. Divno čak i za oči psa, ukoliko njegova vrsta ume da vidi nešto više od koske – što nije neobično za pse – i jednog takvog osetljivog psa, pokazala je Bracova njuška uzdignuta sada pravo na talase kao neka mala lovačka truba pre no što se oglasi. Baci mu šljunak, pa drugi gospodar Saro kapetan. Njuška se odmah okrene da ga pogleda. „Uživaš u igri, gazda, a? U igri? Pa dobro...” A zatim, odjednom, brže nego što se baci kamen, Brac skoči u more. Odmah izađe, skoči ponovo, opet izađe – svaki put se trubica vraćala iz vode s puno radosnih glasova.

Dugo se to isto ponavljalo, već se skoro smrklo, sve dok... Poslednji put se vrati iz mora nemiran, drhteći celim telom. Nije više hteo u vodu, nego je počeo da kruži oko kapetana Sara njušeći po pesku i šmrčući. Tada i starac obrati pažnju...

Prvo se pojavi beli, slamni šešir... Pride bliže... Spusti se mirno talas u plićaku, s puno morske trave. Šešir je bio ženski, i Brac počeo gadno da zavija. A onda... Prošlo je više od pola sata dok ne stiže, prevrćući se lako po krivinama talasa – a u međuvremenu se narod Svetog Nila okupio...

Isti su je talasi doneli. Potpuno neugruvanu ili jadnu; jedino joj je dugu kosu, zapletenu oko najdalje hridi, trebalo rasplesti, a i pored toga što je bila potamnela od vode, videle su se još zlatne kose carinikove žene.

– odlomak –

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

Milto Sahrturi (1919)

HLEB

Ogromna vekna, gigantska kifla vrućeg
hleba pala je na ulicu s neba
dečak u zelenim kratkim pantalonama nožem
ga iseče i podeli svetu naokolo
a jedna malecka, mali beli anđeo, i ona
nožem iseče i razdeli
komade čistog neba
i svi sada potrče ka njoj, malo njih ode do hleba,
svi trče anđelku koji deli nebo

Nemojmo kriti,
Žedni smo neba!

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

REKA

Naredba je bila jasna: zabranjuje se kupanje u reci, čak i približavanje na manje od dvesta metara. Nesporazuma nije moglo biti. Ko god prekrši naredbu, završice na vojnom sudu.

Naredbu im je pre neki dan pročitao sam major. Naredio je da se postroji ceo bataljon, a zatim je pročitao. Naredba Divizije! Nije bilo šale.

Prošlo je oko tri nedelje kako miruju sa ove strane reke. Sa one strane bio je neprijatelj. Drugi, kako su ih mnogi zvali.

Tri nedelje besposlice. Ova situacija neće dugo potrajati, ali je ipak neko vreme.

Šum reke nije mu dopuštao da se smiri.

Otići će sledećeg dana, svakako će otići. Do đavola i naredba Divizije!

Ostali vojnici su spavali. Na kraju je zaspao i on. Sanjao je. Imao je košmar. U početku ju je video kao što je bila: reka. Pružala se pred njim i čekala. A on, nag na obali, nije ulazio u nju. Kao da ga je vukla neka nevidljiva ruka. Potom se reka preobrazila u ženu. Crnku mladalačkog tela. Čekala ga je naga, opružena na travi. A on, nag pred njom, nije je obljubio. Kao da ga je vukla neka nevidljiva ruka.

Probudio se iznuren. Još nije bilo svanulo. . .

Prilazeći obali, zaustavio se i posmatrao. Reka! Dakle, ipak je postojala ova reka?! Sati ma je razmišljao da možda u stvarnosti ne postoji. Da je možda bila plod njihove mašte, njihova grupna halucinacija.

Iskoristio je prvu priliku i krenuo prema reci. Jutro je bilo prekrasno! Kada bi imao sreće da ga ne primete. . . Kada bi samo stigao da zaroni u reku, da uđe u njene vode, ništa ga drugo nije zanimalo.

Na jednom drvetu na obali je ostavio odelo, a pušku je uspravio uz stablo. Bacio je pogled iza sebe, da nema koga od njegovih, pa još jedan na suprotnu obalu, da nema koga od Drugih, i ušao u vodu.

Od trenutka kada je njegovo telo, sasvim nago, ušlo u vodu, to telo koje se dve i po godine mučilo, koje je do sada dva puta bilo ranjavano, od tog se trenutka osetio drugim čovekom. Kao da je neka ruka spužvom prošla kroz njega i izbrisala te dve i po godine.

Plivao je čas prsno, čas leđno. Dopuštao je da ga struja nosi. I ronio je. . .

Dete je sada bio ovaj vojnik, kome nije bilo više od dvadeset tri, a poslednje dve i po godine su ostavile duboke tragove u njemu.

Desno i levo, na obe obale, lepršale su ptice i povremeno preletale iznad pozdravljajući ga.

Pred njim je sada, nošena strujom, plutala jedna grana. Pokušao je da stigne samo jednom zaronivši, ali nije uspeo. Izronio je iz vode baš pored nje. Osećao se predivno! Ali, istog trenutka, pred sobom, na otprilike trideset metara, ugleda jedno lice.

Stao je, pokušavajući da bolje osmotri.

Video ga je i onaj što je tamo plivao, pa se i on zaustavi. Gledali su se.

Smesta je postao ono što je bio i ranije: vojnik koji je već dve i po godine nosio ratni krst, a koji je ostavio svoju pušku kraj drveta.

Nije mogao da shvati da li je onaj preko puta bio jedan od njegovih ili od Drugih. Kako to da razume? Video je samo glavu. Mogao je da bude jedan od njegovih. Mogao je da bude jedan od Drugih.

Nekoliko minuta su obojica nepomično stajali u vodi. Tišinu prekide kikanje. On je bio taj koji je kinuo i po običaju glasno opsovao. Tada je onaj preko puta počeo brzo da pliva prema suprotnoj obali. Ali, ni on nije gubio vreme. Plivao je prema obali svom snagom. Izašao je prvi. Otrčao je do drveta kraj koga je ostavio pušku i zgrabio je. Drugi je tek izlazio iz vode. Trčao je sada i on po svoju pušku.

On podiže pušku i nanišani. Bilo je veoma lako da mu opali metak u glavu. Drugi je bio laka meta dok je trčao nag, samo dvadesetak metara dalje.

Ne, nije povukao obarač. Drugi je bio tamo, nag kao od majke rođen. I on je bio tu, nag kao od majke rođen.

Nije mogao da opali. Bili su obojica nagi. Dvoje nagih ljudi. Nagi, bez gaća. Nagi, bez nacionalnosti. Nagi, bez svoje uniforme.

Nije mogao da opali. Reka ih sada nije razdvajala. Naprotiv, spajala ih je.

Nije mogao da opali. Drugi je sada postao drugi čovek bez velikog početnog d, ništa manje, ništa više.

Spustio je pušku. Pognuo je glavu. Do kraja nije ništa video. Stigao je da vidi samo nekoliko ptica koje su uznemireno poletele u trenutku kada je sa suprotne obale opalila puška. On je prvo kleknuo, a potom pao licem prema zemlji.

(Prevela Jelena Novaković)

ŠAH

Hajde da odigramo partiju.
Daću ti svoju kraljicu
(Nekada je ona bila moja draga
Sada ja više nemam drage)
Daću ti svoje topove
(Sad više ne pucam na svoje prijatelje
Poumirali su davno pre mene)
A ovaj kralj nikad i nije bio moj
A i šta će mi toliki pešaci?
(Kreću se napred, slepi, čak i bez snova)
Sve ću ti dati, pa i konje
Samo ću ovog svog ludaka zadržati
Koji ume da se kreće samo po jednoj boji
Grabeći od jednog ugla do drugog
Smejući se tvom tolikom naoružanju
Upadajući iznenada u tvoje redove
Remeteći tvoje borbene položaje.

I nema kraja ovoj partiji šaha.

(Preveli Ksenija Maricki Gađanski i Ivan Gađanski)

TIGAR IZ VITRINE

Već se dobrono smračilo. Ni talasi se više nisu razaznavali na pučini. Samo bismo začule jedno „paf“ i okna bi se u tren oka prekrila kapljicama. Napolju je ulica bila pusta. Dolazilo mi je tada da pomislim da se naše ostrvo praznilo zimi nedeljom, da su ljudi odlazili nekud daleko i da je ostajala samo zastakljena veranda s nama dvema, rekao bi čovek da je plovila kroz zapenušano more.

– Sram te bilo, ponovi Mirta.

Bilo mi je jasno da je to rekla više zato da bismo ponovo započele razgovor, makar i da se posvađamo. I ja sam tražila izgovor da joj se primaknem bliže, jer je bilo vrlo mračno i plašila sam se. Onda se začu kako neko pevuši čarobne reči: PA VU GA DE KE ZO NI...

Bio je to deda, koji je, kad bi dovršio svoje studije, pojava na nekom čudnom jeziku koji se zove *vizantijski*. Mirta i ja, kad god smo htele da se napravimo važne pred drugom decom, govorile smo nekim kobajagi stranim jezikom. Jedna bi rekla: PA VU GA, a druga bi odgovarala: DE KE ZO NI. Onda bi nas deca pitala: „Ma, koji vi to jezik govorite?“. A mi smo ponosno odgovarale: „Kako ne razumete? Vizantijski“.

Deda dođe na zastakljenu verandu i povede nas u trpezariju. Skrcka nam orahe i da-de nam da ih pojedemo s medom. Kad je Mirta i treći put zatražila da joj napuni tanjirić, deda joj reče:

– Mirta, šta bi više volela? Još oraha, ili da ti ispričam jedan mit?

– Orahe, naravno! odgovori ona. Pošto se mit ne jede!

Kako je samo čudan naš deda! Ne liči na dede kakve imaju druga deca. Visok je, visok, šeta s trskom umesto štapa i uopšte ne povija leđa. Svi ga na ostrvu zovu „MUDRAC“.

Zna napamet celog Homera. Nikad nam ne priča bajke o zmajevima i princezama, nego samo mitove o starim bogovima i legende o junacima. Ponekad mi se čini da je deda stari Grk, ali ne smem to da kažem čak ni Mirti, jer će mi odgovoriti: „Svašta“.

– Dobro, šta ćete sada? upita deda, pošto smo završile s orasima.

Mi ništa ne rekosmo, jer da smo mu kazale da želimo da igramo tombolu s njim, on bi nam odgovorio: „Bolje da vam ispričam jedan mit. Tombolu možete da igrate i sa Stamatinom“.

– Dobro, ispričaću vam jedan mit, reče deda i otpoče istoriju o Dedalu i Ikaru.

„... Ikar počeo da leti kao ptica, na krilima koje mu je napravio njegov otac Dedal. Ali poleteo je tako visoko, skoro do sunca, da se otopio vosak kojim su bila zalepljena njegova krila. I tako je pao u more i udavio se. Zato se more u koje je pao zove Ikarsko...“

U Ikarskom moru je naše ostrvo. Kako samo sićušno izgleda na globusu! Kao majušna tačkica. Malo dalje druga ostrva, pa onda cela Grčka i druge nebrojene zemlje.

Kako bi divno bilo da staviš dva krila na leđa i da letiš! Na primer, bude tako neka dosadna nedelja, a ti kažeš: Da odletim časkom do Japana ili do Kine ili do Afrike, da vidim da li se i mali Japančići, Kineščići i Arapčići dosaduju nedeljom? Da vidim da li i oni igraju školice, preskaču konopac, bacaju piljke kao mi?

– Deda, da li će čovek stvarno jednoga dana moći da poleti? upitah.

– Svašta! preduhitri Mirta odgovor.

Ali deda joj ne daje da nastavi.

– Moći će i to da se desi kad prođe pedeset, možda sto godina. Eto, sad je januar 1936, a možda će do januara 1986. ljudi da lete kao Ikar, sve do sunca, a neće morati da lepe krila.

– Uuu, a šta ćemo mi dotle, reče Mirta. Bićemo već babe, pa ionako nećemo moći da letimo.

Deda je izgrdi da je sebična. Kad bi, kaže, svi tako razmišljali, ne bi na svetu bilo ni jednog jedinog otkrića. Naučnici bi govorili: Što da se mučimo da pronađemo ovo ili ono, jer dok se naš pronalazak ne usavrši, mi ćemo već biti starci, ili ćemo umreti.

– Ali naučnici, gospođa Mirto, produži deda, misle na čovečanstvo, a ne na sebe. Njih samih može i da ne bude, ali njihovo ime ostaje besmrtno.

– Htela bih da postanem pronalazač, reče Mirta.

– Kad bi. . . pronalazači tako slabo znali tablicu množenja kao ti, obrecnu se deda na nju, ne bi na svetu bilo ni jednog pronalaska.

Nismo ni pomišljale da će se nedelja završiti tako ružno. Deda poče da propituje Mirtu 7×7 , a ona je, pomislio bi čovek da to radi namerno, sve odgovarala zbrda-zdola. Čak se toliko ukopistila da dokaže kako je 7×8 jednako 46 – dok je deda tvrdio 56 – da je razbesnela dedu.

– Ako ne naučiš tablicu množenja napamet i na preskok, nikad nećeš poći u pravu školu, reče deda i posla nas na spavanje.

Ja idem u drugi razred, a Mirta u četvrti. Ali ne idemo u školu, nego nam deda drži časove kod kuće. Svake godine polažemo ispite kao „učenice na kućnoj nastavi“ i tako prelazimo iz razreda u razred. U državnu školu neće da nas šalju, jer je tamo, kaže deda, u svakom razredu toliko dece da može da prođe i po pola godine a da te niko ne podigne iz klupe i propita lekciju. Postoji i privatna škola gospodina Karanasija u našem komšiluku, ali ona, kaže tata, nije „za naš džep“.

Kad smo se već bacile u krevete da spavamo, Mirta poče s pričom kako sam ja kriva što je deda nju izgrdio zbog tablice množenja: zato što sam pitala da li će čovek stvarno moći da poleti. Kako sam mogla da znam da čovek, da bi poleteo, treba da zna tablicu množenja napamet i na preskok, i da će deda da se naljuti i da počne da propituje Mirtu?

Zar baš nijedna nedelja ne može da prođe bez neke nezgode? Da idemo u školu, volele bismo nedelju, jer bismo ostajale kod kuće. Ovako. . .

– Ah, kad bismo išle u školu? rekoh glasno.

Ali Mirta se pokrila preko glave i pravila se da ne čuje. Ja onda rekoh još glasnije:

– DRA-JE? ŽA-JE?

– ŽA-JE, ŽA-JE, odbrusi ona inadžijski, dole, ispod jorgana.

To nije bio *vizantijski*, nego naš sopstveni jezik, koji smo razumele samo nas dve. DRA-JE znači: drago mi je. ŽA-JE: žao mi je. Kad ne bismo svako veče postavile jedna drugoj ovo pitanje, ne bismo mogle da zaspimo. Ne znam zašto, ali nedeljom smo skoro uvek odgovarale: ŽA-JE, ŽA-JE.

Da sada imam krila kao Ikar, mogla bih da letim od zemlje do zemlje i da pitam svu decu sveta: DRA-JE? ŽA-JE?

(Preveo Darko Todorović)

Tito Patrikije (1928)

STIHOVI, 3

Nijedan stih ne ruši vlast
 napisao sam pre mnogo godina
 i do danas mi to pripisuju.
 Stihovi ipak rade svoj posao
 pokazuju vlasti, imenuju ih
 čak i kad krenu da ulepšavaju
 da obnove malo izlog
 da promene naziv i firmu.
 Ponekad stihovi zaista dostignu
 na neočekivanim mestima vlastodržce
 sigurne da ih niko ne gleda
 požutelih i otkrivenih gaća
 pre nego što navuku dokolenice ili pantalone
 obrubljenih nogu potpapučenih patika
 pre no što izuju čizme ili mokasine
 prepunog stomaka pre no što podrignu
 da zakopaju ogrtač ili sako
 s vilicama ostavljenim u čaši
 pre no što još jednom probaju svoj istorijski govor
 dok im visi podvoljak, slabine
 pre no što namerno podignu bradu
 pre no što se većito mladi zagledaju u budućnost.
 Stihovi ne ruše vlast
 ali pouzdano žive mnogo duže
 od svih plakata vlasti.

30. 11. 1982.

(Prevela Ksenija Maricki Gađanski)

PASTA ZA ZUBE SA HLOROFILOM

Noć se već spustila i rominjala je kiša, kad sam se popeo do kuće svoga prijatelja Prodrroma. Bila je to oronula stara kuća na jednoj uzvišici u gradu, s baštom koja je već godinama bila zapuštena. Uličica koja je vodila donde uspokojavala me je i očaravala, stepenici su bili od škriļjca, s jedne strane zidovi drugih kuća, s druge trnjaci i stenje, ovde-ovde nekoliko niskih borova.

Zatekoh Prodrroma s Jorgom kako sede i piju, u sobi koju je moj prijatelj koristio kao atelje. Imao je onde jedan gvozdeni bračni krevet s tučanim kuglama, sto zatrpan slikarskim priborom, smeđu furunu i biblioteku od neobrađenih dasaka ofarbanih u lepu plavu boju. Kroz tesna balkonska vrata sa razjedenim krilima ukazivala se potpuno zapuštena bašta, krovovi drugih kuća, a u dnu more. *Sa ovakvom sobom, rekoh mu, i ja bih mogao da postanem pesnik i slikar.*

Prodrromo se suvo nakašļlja, Jorgo se osmehnu nekako zagonetno i srknu malo konjaka, *deder, Prodrromo, reče mu, pročitaj nam i onu priču što si napisao.*

Prodrromo smesta uze sa stola jedan svežanj rukopisa. Ja uzeh svoju čašu i zavalih se u krevet, meni je uopšte nepodnošļljivo da slušam kad se bilo šta čita, a Prodrromo je, pored svega, čitao očajno. Naslov priče, međutim, ostavio je utisak na mene, glasio je *Pasta za zube sa hlorofilom*, ja nikad ne bih mogao da nađem tako sugestivan naslov i posebno sam zavideo Jorgu, koji ih je i sam s toliko lakoće prosto vadio iz rukava.

Pisao je, dakle, o nekoj devoјci, koju je junak upoznao prošlog leta, jednog podneva ispunjenog zaslepljujućom svetlošću, na onoj ogromnoj ravnoj steni gde mladi obično dolaze da se kupaju. Odmah ga je privuklo devoјčino pitomo lice s velikim čistim očima, kao i neusļljenost s kojom se skinula i obukla predivni beli kostim. Junak, koji je malo podalje pržio dagnje na jednom ogaravļjenom plehu, ustao je i prišao joj i pozvao je da proba vruće dagnje. Tako su se upoznali.

U nastavku je opisano kako se rascvetala njihova ljubav, šetnje i izleti na koje su odlazili, kao i one malobrojne reči koje su razmenili, iako su uopšte izbegavali da govore i dospeli su dotle da su se čudesno sporazumevali samo očima ili pokretima ruku.

Ključna scena bila je ona kad su prvi put vodili ljubav pod vodom, naime u moru. Ovaj događaj je potresao devoјku, dok je junak, naprotiv, počeo da oseća umor. Ostatak leta dovaljao se teško za oboje, devoјka je kopnela, a junak je osećao sve veću dosadu. Veće pre nego što je zaljublјena devoјka trebalo da konačno otputuje, našli su se ne na steni gde su se prvi put sreli, već u jednom šumarku iznad grada. Devoјka se ponašala neobično, što je junak pripisivao uzbuđenosti zbog rastanka. Onda joj je odmotao i poklonio sliku koju je krišom naslikao tih večeri, na kojoj ju je alegoričnim prizorima podsećao na dane leta koje su proveli zajedno. Devoјka je bila vrlo usplahirena. Uzalud je tražila da pronade nešto što bi mu poklonila, i najzad izvuče iz nekog džepa pastu za zube koju je maločas kupila. *Uzmi, reče mu, da me se sećaš svaki put kad budeš*

prao zube. To je pasta za zube sa hlorofilom. On zbunjeno uze kutiju, i kad su se poljubili poslednji put, a onda se i jedno i drugo odvukli svojim kućama, obuzeo ga je nemir zbog današnjeg devojčinog čudnog ponašanja. I tako, kad je sutradan ujutru pročitao u novinama o udesu mlade plivačice, bio je ubeđen da je sve bilo unapred isplanirano.

Kad se čitanje završilo, Jorgo je izgledao oduševljen. Lepo je, reče Prodromu, meni se bar mnogo svidelo, i pored teškog romantičarskog balasta. Sad će Ilija. . . Ja nisam progovarao, ostao sam zavaljen u krevetu i posmatrao kroz vrata na balkonu. Iznenada se Prodromo okrenu ka meni razdraženo, a tebi, klado jedna, reče mi, tebi se nije dopalo? Podsećaš me, rekoh mu, na onog tvog prijatelja pesnika koji je u početku napisao nekoliko dobrih pesama. Onda je počeo da piše i tekstove koje zove pričama.

Nastade tajac. Jorgo je pio, Prodromo, malo zajapuren, sagao se da podstakne vatru. U jednom trenutku iskliznuše mu mašice i pepeo se rasu po podu. Klekoh kraj njega da mu pomognem da ga pokupi. Onda, dok sam podizao glavu, opazih na zadnjoj polici biblioteke jednu praznu kutiju zubne paste u nizu belih morskih školjki. Tada osetih nelagodnost što sam onako rekao, laka srca i s visine, dok je Prodromo, bilo je jasno, pokušao da nam ispovedi jednu svoju ličnu istoriju.

(Preveo Darko Todorović)

TO MALO SVETA. PROŠLA SAM

Because these wings are no longer wings to fly
T. S. Eliot

Šetam a smrkava se.
Odlučujem a smrkava se.
Ne, nisam ja tužna.

Bila sam radoznala i prilježna.
Znam o svemu. Pomalo o svemu.
Imena cveća kada vene,
kad ozelene reči i kad nam je hladno.
Kako se lako otvara brava osećanja
bilo kakvim ključem zaborava.

Prošla sam kroz dane sa kišom,
smestila sam se iza one
bodljikave žice od kiše
strpljivo i neprimetno
kao što je bol drveća
kada ga napušta poslednji list
i kao što je strah hrabrih.
Ne, nisam ja tužna.

Prošla sam kroz vrtove, zastala kod vodoskoka
i videla kako se mnogo malih kipova smeje
iz nevidljivih razloga za radost.
I male ljubavnike, hvalisavce.
Njihovi napeti lukovi
pojavljivali su mi se noću kao polumeseci i sanjarila sam.
Videla sam mnogo divnih snova
i videla da postajem rasejana.
Ne, nisam ja tužna.

Šetala sam mnogo po osećanjima,
po mojim i drugih ljudi,
i uvek je među njima ostajalo prostora
da prođe prostrano vreme.

Prolazila sam pored pošti ponovo i ponovo.
Pisala sam pisma ponovo i ponovo
i neumorno se molila bogu odgovora.
Primala sam karte sasvim kratke:
srdačan pozdrav iz Parte
i poneki pozdrav
sa Tornja u Pizi koji se krivi.
Ne, nisam ja tužna što se dan krivi.

Mnogo sam govorila. Ljudima,
svetiljkama, fotografijama.
I mnogo lancima.
Naučila sam da čitam ruke
i da gubim ruke.
Ne, nisam ja tužna.

Putovala sam zaista.
Išla sam i tamo, išla i ovamo...
Svuda je svet spreman da ostari.
Gubila sam i ovdje,
gubila i onde
a usled obazrivosti sam u sebi gubila
i usled svoje nepažnje.
Išla sam i do mora.
Dugovali su mi širinu. Reci kako sam to uzela.
Bojala sam se samoće
i zamišljala sam ljude.
Jedne sam videla kako padaju
od ruke nekoga finoga praha,
ruke koja je prošla sunčev zrak,
i drugde kako padaju od najmanjeg zvuka zvona.
A ja sam se prolamala od zvonjave
Pravoslavne usamljenosti.
Ne, nisam ja tužna.

Koliko sam mogla suprotstavljala sam se toj reci
kada je imala puno vode, da me ne odnese,
i koliko god je bilo moguće zamišljala sam vodu
u presahljim rekama
i pregazila bih.

MNOŽINA

Ljubav,
imenica,
u velikoj meri imenica,
u jednini,
ni ženskog ni muškog roda,
roda bez odbrane.
Množina
ljubavi bez odbrane.

Strah,
imenica,
u početku jednina
a posle u množini:
strahovi.
Strahovi
zbog svega ovde i drugde.

Sećanje,
lična imenica Žalosti,
u jednini,
samo u jednini
i nepromenljiva.
Sećanje, sećanje, sećanje.

Noć,
imenica,
ženskog roda,
u jednini.
u množini
Noći.
Ovde i drugde.

RANI I KASNI ČAS

Između noći i jutra
pritisnut našla sam rani čas.
Veselost ptica bez poštovanja tako me rano probudi
da sam iz mraka izašla na oseku.
Moj balkon mirno plovi
po plitkim bojama.
Još uvek vrtovi sanjaju
dolazak nepoznatog cveća.
Polako se otvara znano horizont
kao jeftina pantljika metra.
Na zaborav liči more: zaboravili su nas.
Na zaborav liči beskraj. Zaborav je beskraj.
Brod se okreće u daljini,
dohvati ga daljina kad se s njim poigra.
Mrmljajući se penje visak boja.
Oblici prilaze bliže kao da šetaju.
Budi se belo veslo,
leprša krilima krov,
kapak prozora se zalupi.
Uplašeno se iz sna budi neki zvonik,
kao krivac: vera uvek treba da se probudi prva.
Prva od svega.
Oblici prilaze bliže kao da šetaju.
Vide se obrisi zatvorenih vrata
a granice razdražuju.
Počinju da se razaznaju brda
i vraćaju te u realnost.
A ti, očekivanje, kuda ćeš?
Probudila su se pre dužeg vremena poricanja.
A ja, ja što jesam i zovem se
sat koji žuri,
šta tražim među ovim ludim raspoloženjima?

KONJAK SASVIM BEZ ZVEZDICA

Reči suza su potpuno izgubljene.
Dok govori nered, red neka čuti
– gubitak ima veliko iskustvo.
Sada treba da stanemo na stranu
beskorisnog.
Polako polako će ponovo naći svoj govor sećanje
da pruži divne savete za dugovečnost
onome što je umrlo.

Da stanemo na stranu ove male
fotografije
koja je još u cvetu svoje budućnosti:
mladi malo beskorisno zagrljeni
naspram bezimeno razdragane obale.
Nauplion Eubeja Skopelo?
Reći ćeš
i gde tada nije bilo more.

REDAK DAR

Novi pogledi.
 Decu ne treba da ostavite da plaču.
 Odmah da ih uzmete u naručje. Inače
 se prerano
 razvija
 osećaj napuštenosti dečja trauma
 stiže neprirodno do punoletstva
 proizvodi zube kosu nokte povijene noževe.

Za odrasle, takoreći starce
 – ono što nije proleće, već je staračko –
 važe i dalje prastari pogledi.
 Zagrljaj nikad. Ostavite ih da skapaju
 dok im ne nestane daha u plaču
 tako pojačavaju svoje tri tačke.
 Neka plaču odrasli. Nema zagrljaja.
 Jedino njihovu cuclu ispunite
 gorkim obećanjem – ne goji se
 od oskudice – kako da dođe do dobrog
 zagrljaja mršavog, njihove majke
 da ih uspava.
 Blizu njih stavite onaj aparat
 koji beleži zvuke beba
 da bi ih iz daljine čuli
 da li je ritmično njihovo usamljeno disanje.
 Da se nikad niste prevarili da ih zagrlite.
 Divlje se privijaju
 oko retkoga vrata ovoga dara,
 da vas udave.
 Ništa. Kad traže da ih zagrlite
 Samo ih uzmite, samo im odgovorite.

(Prevela Ksenija Maricki Gađanski)

ZA DIMITRIJA I KOSTADINU

Svoju prvu cigaretu sam popužio sa jedanaest godina, 1943. Bili smo tada u Karavi, u oblasti blizu Eurote, na njenoj zapadnoj obali. Tu smo se nastanili slučajno, početkom okupacije. Evo kako je cela priča počela:

Vraćajući se iz Albanije, jedan brat moje majke, mladi apotekar s književnim interesovanjima i avanturističkim sklonostima, umesto da dođe u Tripoli i da se uputi u svoje selo, produžio je sa svojim društvom – društvom sa fronta – i obreo se konačno u Sparti. Nekoliko meseci kasnije se jedan njegov prijatelj, lekar, sa zajedničkim uspomenu na istu ordinaciju u planini, oženio. U mirazu mlade je, pored ostalih stvari, bilo i jedno imanje, četiri kilometra izvan grada, s maslinjacima, agrarom i pašnjacima. To je bila ta Karava, a lekar, s namerom da posed dobro uredi, pratio je upravitelja. Naš otac, majstor tesar, odmah je prihvatio poziv ujaka. Znaci užasne zime koja će doći bili su jasni. Tako smo se mi, gorštaci Arkađani, našli tamo dole. Imanje se prostiralo na neke tri hiljade ari. Mogu da opišem to mesto prilično tačno. U podnožju jedne kosine bile su neke ruševine. Dve niske, uske ostave, a između njih, zjapeći bez prozora i bez krova, debeli zidovi dvospratne kule. U početku su nam svake noći, iz ovih zidina, sove kricima ledile krv. Udovica Sira, od koje sada postoji jedino jeka njenog glasa, rekla je našoj majci: „Duše su to koje proklinju. Naviči ćete se na njih”.

Ruku je podigao neki potomak Varviciotija, Zaharije. Lokalno predanje je imalo dosta podataka. Taj sin ili unuk toga Klefta pre Revolucije, stao je jednog dana na vrh brda Jatrise, raširio ruke i koliko je predela tako zahvatio, proglasio je svojim. Izgleda da je u njegovoj senci mučen svet. Još izgleda i da je u žilama, osim surovosti svoga pokolenja, nosio i druge posebne sklonosti: majke koje su svaki put išle da pokupe okrvavljene ženske stvari svojih ćerki, stajale bi daleko, pognute, mrmrlajući: „Sove nek progovore”. Nijedna od njih, međutim, nikada to nije rekla glasno.

– odlomak –

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

IZLET

Putujem vozom na jezero – koje jezero? –
Vrte se točkovi, vrte se godišnja doba.
Moj mozak ispušta dimove.
Zviždi drveće oko mene.
Odlazim kao metak. Najzad se krećem.
Ništa nisam poneo sa sobom.
Samo cigarete i paketić pesama za put.
– Kao da govorimo o našem priboru za brijanje –
Najnovije istorijske događaje znam napamet:
ispričaću ih čoveku do sebe i smejaćemo se.
Vuneni šal mi oko vrata vezan u čvrstu omču.
Kad se razgovor raspali, govoriću o tebi.
Posle ćemo govoriti o politici, pa o umetnosti.
Dotle je sve lepo. Ali ja nemam saputnika.
Sasvim sam sam u kupeu s rukama na prozoru.
Sve ostaje iza mene. Sve to zaboravljam.
Tražim mašinovodu. Nigde ga nema.

Voz je automatski, sa daljinskim upravljanjem.
Pojavljuje se jezero.
Vreme se prekida.
Voda me steže kao gvožđe.
Tonem na dno jezera.
Gledam u površinu vode.
Čudno mesto za piknik.
Zapravo trebalo je da poginem u udesu.
Ipak živ sam, i razmišljam:
Da nisam ušao u pogrešan voz
ili
da me nisu silom ugurali u neko drugo doba?

TVOJE LEVO RAME

Iza tvog levog ramena je
klanac prepun kamenja
i osmeha od svile
prikačenih na trnovitom žbunju
– na ramenu na koje naleže
moja odsečena glava –
Smanjuješ se. Toliko se smanjuješ
dok ne postaneš mrlja na podu.
Počinju usamljene šetnje.
po sobi.
Dohvatam svoju glavu u bacam je
na bilo koje javno mesto
kao ručnu granatu.

Posle ništa.

BEZ ČUDESAS

More mi opet bez čudesa
prolazi kroz procepe sna.
Jednostavno, kao što pesnik prikačen
za nekog svedržičelja jede prazne
makarone a u drvenoj mu kosurači
vrebba žižak kome je krajnji cilj
njegov mozak.

To nije uopšte čudno, već prirodno
kao naša prekrasna ostrva sa
turistima, suncem, turistima,
zatvorenicima, morem,
i vašim gvozdenim jezikom.

POSLEDNJE

Umočiš reči u mastilo
i onda ih čuteći ispiješ
– nek idu do đavola da se smiriš.

Sideš u bunar.
Crveni konj
juri preplašeno
tražeći vode.
Napipaš ženu.

Odozgo nebo
klizi kao trbuh ribe.

Vreme lomi vratnice
izlazi u velikim kompaktnim komadima.

RIMOVANJE SMRTI

Njeno telo šuplja trska ostalo mi je u rukama.
Da sam pastir načinio bih od nje frulu.

Ali je malo vremena i takve
metafore su luksuz. I zato što:
drveće ne leti

saveznici se sukobljavaju
izbeglice gladuju.

Tvoje telo je, ljubavi, mrtvo.
Leži u grobu: odgore cveće
odole smeće.

Upozorio sam te kad si vozila bicikl
na morskoj obali,
ali se ti uopšte nisi obazirala na granitne

dubine.

Bikini je postao prašina a pesma
zemlja u ušima. Iza trave vreme
izgleda plavo i život blista i završava se
a ugljar stiže da pokupi kosti.

Juče sam na ulici video jednog čoveka
bez kose i bez mesa,
samo kosti i žile.
Vreća bola,
zagrlio sam ga.

Još se nije ostvario
moj san iz detinjstva:
grupno pogubljenje direktora.

PEJZAŽ

Za Kiki Dimulu

Visoko drveće. Visoko nebo.
Naokolo lete samoglasnici. Još malo
i zaboraviću svoju drugu stranu.

Zapneš o neko plitko zakopano lice.
Naglo ga izvučeš, a njegovo korenje
visi u vazduhu – da sad zaboravimo na zemlju –
Odasvud nailazi dim – rekao bi da gore
sve tajne sveta –
Pokretne stepenice donose predele istog oblika.
Čekaju ih isti pogledi – iste kutije.
Jedna devojčica juri kroz sva svoja
životna doba kao živa.
Otvaram slavinu – pamćenje.
Polako raskopčava svoju kožu
i pokriva se geografija popodneva.
Predeo je sada lunaran.

Dim me zaslepljuje i padam

u prvi klanac

u prvu prazninu

na prvog čoveka.

NACRT ZA PRIČU

(Montaža)

*Naš unutrašnji pogled je oblak
koji neprestano menja oblik.*

Andrea Embiriko

21.

Lavovi u Florini
Mekasini i Mimijevi*

Neobično nije lavovi u Florini i furuna za stvaranje tropske atmosfere, već vuci zatvoreni u kaveze sred grada. Kao što se zna taj predeo je pun vukova. Nanjušili su one zatvorene i sve se češće spuštali s urlikom. Lavovi se nisu umešali u ovu zaveru. Nije ih to zanimalo. Jedne večeri je čuvar u žurbi da dobro zatvori kaveze s majmunima na ostale zaboravio i ostavio ih otvorene. Vuci su odatle izleteli i pridružili se čoporu, kao papir cepajući tišinu. Lavovi se nisu udostojili ni da se pomere. Ostali su kraj furune promrzli. Onda je počeo da pada sneg i putevi su se napunili mesečarima u crvenim košuljama. Sa živom na termometrima ispod nule sve se zaboravi.

32.

Naglo uzviknuvši, kao da smo ga udarili čekićem.

Taki Sinopulo

Svi pijemo mleko. Od mleka put postaje lepa. Lepa koža, znači. Nikogovići bez očiju. Islednici i kurve u mraku. Na vašoj strani su jednobojna udruženja i stvarate istoriju kako hoćete. Tako jedete sito kuće i pitu. Ne bojite se potopa, jer vi izdajete meteorološke biltene. Revoluciju ne očekujete, jer ste sami vi revolucionari. Da tako kažemo, sve ste udesili da radi kao sat. Sve ste regulisali na blaženo doba, u ovom i u onom životu. Ipak drhtite i hvata vas panika kada vidite da se spremam da rukom okrenem prekidač što će vas udaviti u svetlosti.

(Preveli Ksenija Maricki Gađanski i Ivan Gađanski)

* Pesnik Mimi Suqoti i njegova supruga Mekasi

METAFIZIČKA RADOST

Donosiš mi metafizičku radost i jezu,
ispunila si me osećanjem
da na ovome svetu, u ovoj kući
ne buncam sasvim sam.
Deca su punoletna,
supruga takođe punoletna
i ja se ne osećam kao dete napokon.

BEZ NASLOVA

Nikakva tajna nije kriva
kriva je jedino istina
kako si iz mojih dečjih bajki
ti iskočila
moćna naviko,
bolu nekadašnji.

PENTASTIH

Ljubav je privlačnost i inhibicija
a onaj ko voli to ne zna,
i ne boji se sugrađana:
mrze sa takvom strašću
da ih može učiniti besmrtnim.

OBALA

Jedno veče kad me hvatalo osećanje
zaronila si pogled u pesak,
napustila si me.
"Izlazi mesec, Gledaj ga", preklinjala sam –
"Zašto, šta je sa njim", zbunila si me.

MONOSTIH

Nežni listovi pite, kore, kao povoji.

DIJALOZI

“Prvu polovinu veka smo to podnosili,
da vidimo šta nam sad ostaje” reče mi.
“U tom što ostaje ponovićemo isto,
da ostarimo mirno” rekoh joj,
budući da je svoje ciljeve ostvarila
u suprotnosti sa mnom,
koji sada nisam isti
niti zapravo drugi
i zahtevao sam imanje
tek da ga ne uzme drugi, niti druga.

SUNCE U ŠKOTSKOJ

109.

Rađanje sunca je uvek uspešno –
zalazak stiže manje prinudno.

140.

Sunce, tražili smo ga
ali gledajući negde drugde.

144.

I Prespa je neko more,
bez čežnje za kopnom –
more donosi rastanak
jezero za to nema vremena.

(Preveli Ksenija Maricki Gađanski i Ivan Gađanski)

Dimosten Kurtovik (1948)

GRČKA

Najneoprostivija greška u Grčkoj je da kažeš otvoreno ono što svi misle tajno. Njen višebojni haos ne ugrožavaju toliko oni koji hoće da ga dovedu u red, koliko oni koji hoće da ga svedu na ideologiju: oni postižu kaluđersku jednoobraznost.

Grčka je zemlja gde je talenata više a genija manje nego takoreći bilo gde drugde.

Veoma često u Grčkoj humanost ometa stvaranje. Što dobijamo s prvim, gubimo s drugim.

(Prevela Ksenija Maricki Gadanski)

